



INTERNATIONAL
COMMISSION
OF JURISTS

ICJ-Norge – Den internasjonale juristkommisjon, norsk avdeling

Forsvarsdepartementet
Pb. 8126 Dep.
N-0032 Oslo

3. november 2010
Vår ref: S-3OUP/FHR

Norske soldaters ansvar ved overlevering av fanger til afghanske myndigheter

Det vises til vårt brev av 26. oktober og Forsvarsdepartementets svarbrev av 28. oktober 2010. Det bes om at det i fremtiden oversendes kopi av brev per e-post til post@icj.no.

ICJ er en uavhengig organisasjon som verken har støttet eller gått mot invasjonen av Afghanistan i 2001. ICJs anliggende er å påse at krigen skjer i overensstemmelse med de forpliktelser som partene har påtatt seg, blant annet gjennom internasjonale konvensjoner. På bakgrunn av den regelforståelse som svarbrevet tilkjenner, mener ICJ-Norge at norske styrker må endre sin nåværende praksis.

(1) Norske ISAF-stryker har en selvstendig forpliktelse til å sikre at det ikke skjer brudd på torturforbudet og humanitærretten for øvrig

I svaret fremgår at den praksisen norske soldater har fulgt ved overlevering av afghanere til lokale myndigheter følger av gjeldende ISAF-regler og FNs sikkerhetsrådsresolusjon om ISAFs mandat. Slik brevet er formulert, vurderes altså ikke vernet mot tortur og annen umenneskelig og nedverdiggende behandling som en selvstendig forpliktelse for norske styrker. Heller ikke de relevante humanitære forpliktelser er fremhevet som gjeldende for norske styrker ved overlevering av pågrepne. ICJ-Norge mener at norske styrker, ved ikke å etterleve disse forpliktelsene, opptrer i strid med internasjonale torturvernregler som Norge er bundet av.

ICJ-Norge peker på at alle de resolusjoner og avtaler som reguler tilstedeværelsen i Afghanistan, viser at ISAF-styrker har en klar selvstendig forpliktelse til å verne om forbudet mot tortur og annen umenneskelig og nedverdiggende behandling. Det er uriktig regelforståelse om Forsvarsdepartementet mener at en slik selvstendig forpliktelse står i strid med afghanske myndigheters suverenitet. Også "på-stedet"-overleveringer må følge etablerte prosedyrer og internasjonale forpliktelser.

ICJ-Norge

Postadresse: c/o Ketil Lund, Postboks 1148 Sentrum, 0104 Oslo

E-post: post@icj.no Nettside: www.icj.no

Det vises til at overholdelse av de internasjonale menneskerettigheter står sentralt i FNs mandat og i andre internasjonale avtaler om tilstedeværelse i Afghanistan, slik som FNs Sikkerhetsråds resolusjon 1386 av 20. desember 2001 som understreker at ved egne operasjoner og ved bistand til lokale myndigheter så skal "all Afghan forces must adhere strictly to their obligations under human rights law...and under international humanitarian law ..."

Det er derfor på det rene at ISAF styrkene selv, som et minimum, må forholde seg strengt til disse internasjonale forpliktelsene uten at det krenker afghansk suverenitet. Det fritar heller ikke for ansvar at norske styrker eventuelt bistår lokale myndigheter ved pågripelse. Liknende formuleringer følger av Bonn-avtalen artikkel V(2) og the Afghanistan Compact.

Gjentatte rapporter om utstrakt bruk av tortur og annen mishandling begått av lokale myndigheter,¹ understreker det ansvar norske styrker har til å benytte de alternativer de har til overlevering.

(2) Forpliktelsen gjelder også for overlevering til andre styrker

Norske styrker har samme forpliktelser under prinsippet om non-refoulement, uavhengig av om den pågrepne blir overlevert til lokale myndigheter eller andre fremmede styrker eller organisasjoner. ICJ-Norge er gjort oppmerksom på et tilfelle der norske styrker har overlevert en afghaner til amerikanske styrker og utsatt for mishandling med store konsekvenser. Det viste seg for øvrig senere at afghaneren var blitt forvekslet med en annen. Afghaneren som nå representeres av en norsk advokat.

Rapporter om at det også forekommer tortur og mishandling av fanger i amerikansk varetekt, tilsier at det norske ansvaret for å opptre i tråd med prinsippet om non-refoulement må vurderes også ved spørsmål om overlevering til allierte styrker.²

Det er således også grunn til bekymring for at norsk praksis strider mot torturforbudet og humanitærretten i tilfeller der pågrepne blir overlevert til andre enn lokale myndigheter.

(3) Feil bevisregel anvendes

Av brevet fra Forsvarsdepartementet fremgår at det anvendes en bevisregel som går ut på at det må foreligge konkrete opplysninger om at den anholdte "vil bli" torturert for at overlevering ikke skal skje.

ICJ-Norge påpeker at forpliktelsen etter prinsippet om non-refoulement krever at overlevering heller ikke kan skje i tilfeller der det foreligger opplysninger om at slik mishandling "kan skje."

Den uriktige bevisregel som er lagt til grunn for norsk praksis fordrer at Forsvarsdepartementet nå gjennomgår alle de over 100 tilfellene av overlevering til afghanske

¹ Amnesty International USA: Memorandum to the US Government on the rights of people in US custody in Afghanistan and Guantánamo Bay (AI Index: AMR 51/053/2002), April 2002

² Mellom 2002 og 2005 skal ISAF-styrker normalt ha overlatt pågrepne til OEF-styrker. Rapporter viser gjentatte forekomster av tortur og annen mishandling, Se Amnesty International USA: Memorandum to the US Government on the rights of people in US custody in Afghanistan and Guantánamo Bay (AI Index: AMR 51/053/2002), April 2002; Amnesty International, USA: US detentions in Afghanistan: an aide-mémoire for continued action (AI Index: AMR 51/093/2005), June 2005, and USA: Human Dignity Denied: Torture and Accountability in the "War on Terror" (AI Index: AMR 51/145/2004), October 2004.

myndigheter, samt alle tilfeller av overlevering til andre styrker og enheter, inkludert de amerikanske.

(4) Muligheter for oppfølging

Det sies i departementets brev at forsvaret har fulgt med på hvordan det går med dem som er overlevert. Denne uttalelsen står i kontrast til det major og pressetalskvinne Heidi Kristin Langvik-Hansen i Forsvarsdepartementet skriver i en e-post til Aftenposten den 24. oktober 2010:³

“- Dette er et rent afghansk anliggende. Norge har ikke anledning til å kreve innsyn i afghanske rettsprosesser og er ikke kjent med hvordan det er gått med dem som ble anholdt.”

Det er all grunn til å nære bekymring for norske styrkers manglende oppfølging av overleverte pågrepne. I en rapport av 2008 fra Amnesty International fremheves at Norge har vært ute av stand til å redegjøre for hvor mange som er blitt overført eller for hvor og i hvilken tilstand de befant seg:⁴

“AI is also concerned that other ISAF states have been unable or unwilling to maintain an accurate record of the number of detainees transferred to Afghan authorities or their subsequent whereabouts.

The Norwegian government, for example, appeared unable over the course of a year to establish and disclose how many detainees its forces had transferred. Subsequently, in October 2007, the Norwegian government clarified that five detainees had been handed over since the signing of an MoU with the Afghan Government in October 2006. However it is still to establish how many people were transferred prior to the MoU, or to account for their whereabouts and conditions.

Uncertainty over the current whereabouts and well-being of the five detainees identified as have been transferred after MoUs agreement has continued. The Norwegian Defence Minister Anne-Grete Strøm-Erichsen said that three of the five people handed over were since released, not due to proving their innocence, but by buying their freedom from their captors.(69)

In a further admission of the failure of MoUs, the Defence Minister said: "I have no guarantee that the detainees have not been tortured, other than having signed the Memorandum of Understanding."

As described above, both before and after signing an MoU, the Norwegian government appeared unable to confirm the whereabouts and condition of detainees. This has reinforced AI's concern that such MoUs have failed to provide any transparency in the transfer process, or any protection for the individuals' concerned.

In April 2007, the Norwegian embassy in Kabul sent an email to the Norwegian Ministry of Foreign Affairs that raised concerns about "the intelligence service (NDS) who allegedly have ill-treated and tortured several prisoners transferred by international military forces in Afghanistan". As well as highlighting their own concerns, they noted the difficulty in applying

³ <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/artikkel.php?artid=10025783>

⁴ Amnesty International USA "Afghanistan Detainees transferred to torture: ISAF complicity?" av 13. november 2007.

remedial pressure on the NDS.

The Ministry announced that Norway would establish what happened to the prisoners handed over by Norwegian soldiers, and whether the MoU had been breached.(72) If detainees had been tortured, the Ministry told another newspaper, the ultimate consequence might be to "stop transfers" of prisoners."

De motstridende uttalelsene fra Forsvarsdepartementet, sammenholdt med denne rapporten, styrker derfor ICJ-Norges bekymring for at norske styrker ikke overholder sine internasjonale forpliktelser.

*

På denne bakgrunn anmoder ICJ-Norge om at Forsvarsdepartementet:

1. Endrer sin praksis slik at overlevering eller overlatelse ikke skal skje legger så fremt det foreligger en risiko for at den pågrepne kan bli utsatt for tortur eller mishandling, og at dette ifølge internasjonal humanitærrett også gjelder når norske styrker opptrer sammen med lokale myndigheter og andre fremmede styrker.
2. Foretar en gjennomgang av samtlige 100 tilfeller der norske styrker har overlevert eller overlatt pågrepne til lokale myndigheter, og redegjør for:
 - om 96-timers fristen er overholdt i hvert av tilfellene, og hvor den pågrepne oppholdt seg mens han var i norsk forvaring,
 - de kilder og den informasjon norske styrker har basert seg på i hvert av tilfellene om hva som kan skje ved overlevering,
 - på hvilken måte tilstrekkelig bevis for at pågripelse kunne skje fulgte med den pågrepne ved overleveringen eller overlattelsen,
 - hvilke afghanske myndigheter som har tatt eller fått ansvaret for den pågrepne, og hvilket fengsel eller lignende den pågrepne eventuelt ble overført til,
 - hvorvidt den pågrepne fikk tilgang til advokat og klage- eller ankeprosedyrer
 - om erstatning eller oppreisning er utbetalt i tilfeller av skade som følge av brudd på torturforbudet eller internasjonal humanitær rett.
3. Angir antall og foretar en gjennomgang av samtlige tilfeller der norske styrker har overlevert eller overlatt pågrepne til andre fremmede styrker.
4. Avklarer hvorvidt norske styrker har eller ikke har adgang til å kreve innsyn eller følge med på hvorledes det har gått med de personer som de har overlevert eller overlatt til lokale myndigheter eller andre fremmede styrker.
5. Antall tilfeller hvor overlevering ikke er skjedd fordi det har foreligget opplysninger om at vedkommende vil bli torturert, og for hvilke alternativer norske styrker da har hatt til rådighet.

Med vennlig hilsen

ICJ-Norge


Ketil Lund
Styreleder

Cecilie Schjåtvat
Leder fagutvalg for flyktning- og humanitærrett

Kontaktperson: advokat Cecilie Schjåtvat (via epost cecilie.schjåtvat@hestenesdramer.no
eller telefon 416 66 853)